

УДК 336.74:303.64

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.7699522>

С.О. ГРИЦАЙ,

доцент кафедри галузевого права та загально-правових дисциплін
Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету
розвитку людини "Україна", кандидат юридичних наук, доцент, м. Київ, Україна;
e-mail: frick1745826@gmail.com;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0051-6149>

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ: ПОНЯТТЯ ТА НОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ

S.O. HRYTSAI,

Associate Professor, Chair of Sectoral Law and General Legal Disciplines, Institute of Law
and Social Relations, Open International University of Human Development "Ukraine",
Ph.D. in Law, Ass. Professor, Kyiv, Ukraine; e-mail: frick1745826@gmail.com;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0051-6149>

ELECTRONIC MONEY: CONCEPTS AND NEW ASPECTS OF USE

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEY WORDS)

Постановка проблеми. Електронні гроші набули значної популярності в останні роки, оскільки пропонують низку переваг перед традиційними методами оплати. Однією з головних переваг є зручність. Електронні гроші дозволяють здійснювати прості та швидкі транзакції, часто з низькою комісією або без неї, що особливо привабливо для міжнародних транзакцій. Крім того, електронні гроші часто є більш безпечними, ніж традиційні методи оплати, оскільки вони захищені шифруванням та іншими заходами безпеки. **Метою** статті є визначення теоретичних засад і практичного застосування електронних грошей в контексті останніх законодавчих ініціатив поряд із виявом спірних питань в їх регулюванні. **Методологічна** основа дослідження включає в себе сукупність філософських, загальнонаукових і спеціальних правових методів наукового пізнання. Загальний філософський (універсальний) метод пізнання застосовувався на всіх етапах пізнавального процесу, зокрема для формування комплексу висновків щодо функціоналу Закону № 1591-IX. Аристотелівський метод був корисний при аналізі змісту нововведень Закону № 2888-IX, через роз'яснення проблем їх практичного застосування, у тому разі і з точки зору законодавчої техніки. Діалектичний метод використовувався для аналізу доктринальних підходів до визначення терміну "електронні гроші". За допомогою методу порівняння виявлено тотожність та відмінність електронних гаманці з поточними банківськими рахунками. **Результати.** Обґрунтовані теоретичні засади функціонування електронних грошей; досліджені останні законодавчі ініціативи з регулювання електронних грошей; виявлені спірні питання у нововведеннях у регулюванні електронних грошей; визначено практичне застосування останніх законодавчих ініціатив. **Висновки.** Визначено, що Закон України "Про платіжні послуги" від 30.06.2021 року № 1591-IX, визначає загальні засади випуску та використання в Україні електронних грошей та цифрових грошей Національного банку України. Електронні гроші в Україні є самостійною формою одиниці вартості і є відмінними від поняття: фіатних грошей, цифрових грошей Національного банку України (е-гривня або CBDC) та віртуальних активів (криптовалюта). Показано, що одним з технічних завдань Закону 2888-IX є узгодження термінології, яку використовують в Податковому кодексі України, з термінологією Закону України "Про платіжні послуги". Крім того, документ уточнює деякі положення Податкового кодексу України з метою їх відповідності положенням Закону України "Про платіжні послуги". Встановлено, що прийняття Закону 2888-IX є важливим кроком для розвитку GovTech в Україні. Цей закон вносить новації для CashLess-розрахунків, зокрема, повну легалізацію е-грошей та можливість їх використання для оплати податків та комунальних послуг, а також комфортне використання та звітування по коштам з корпоративних карт. Прийняття Закону України 2888-IX, приділено значну увагу протидії шахрайству та регульовані питання клієнтської згоди у "відкритому банкінгу", що забезпечує найкращий рівень захисту даних споживачів фінансових послуг. Закон 2888-IX створив новий правовий інструментарій для стягнення, накладення арештів та примусового списання коштів з платіжних рахунків по аналогії з банківськими рахунками.

Ключові слова: інноваційні рішення; фінансовий сектор; електронні сервіси; платіжні системи; безготівкові розрахунки; регулювання

Problem statement. Electronic money has gained considerable popularity in recent years, as it offers a number of advantages over traditional payment methods. One of the main advantages is convenience. Electronic money allows for simple and fast transactions, often with low or no fees, which is especially attractive for international transactions. In addition, e-money is often more secure than traditional payment methods because it is protected by encryption and other security measures. The **purpose** of the study is to define the theoretical foundations and practical application of electronic money in the context of recent legislative initiatives, and to identify controversial issues in their regulation. **Methodological.** The methodological basis of the study includes a combination of philosophical, general scientific and special legal methods of scientific cognition. The general philosophical (universal) method of cognition was used at all stages of the cognitive process, in particular, to form a set of conclusions regarding the functionality of Law No. 1591-IX. The Aristotelian method was useful in analyzing the content of the innovations of Law No. 2888-IX, through explaining the problems of their practical application, including in terms of legislative technique. The dialectical method was used to analyze the doctrinal approaches to the definition of the term "electronic money". The comparison method was used to identify the similarities and differences between electronic wallets and current bank accounts. **Results.** The article substantiates the theoretical foundations of electronic money functioning; examines the latest legislative initiatives to regulate electronic money; identifies controversial issues in innovations in the regulation of electronic money; and determines the practical application of the latest legislative initiatives. **Conclusions.** It is determined that the Law of Ukraine "On Payment Services" dated 30.06.2021 No. 1591-IX defines the general principles of issuing and using electronic money and digital money of the National Bank of Ukraine in Ukraine. Electronic money in Ukraine is an independent form of a unit of value and is distinct from the concepts of fiat money, digital money of the National Bank of Ukraine (e-hryvnia or CBDC) and virtual assets (cryptocurrency). It is shown that one of the technical tasks of Law 2888-IX is to harmonize the terminology used in the Tax Code of Ukraine with the terminology of the Law of Ukraine "On Payment Services". In addition, the document clarifies certain provisions of the Tax Code of Ukraine in order to comply with the provisions of the Law of Ukraine "On Payment Services". It is established that the adoption of Law 2888-IX is an important step for the development of GovTech in Ukraine. This law introduces innovations for CashLess payments, in particular, the full legalization of e-money and the possibility of using it to pay taxes and utilities, as well as the convenient use and reporting of funds from corporate cards. The adoption of the Law of Ukraine 2888-IX, which pays significant attention to combating fraud and regulates the issues of client consent in "open banking", ensures the best level of data protection for financial services consumers. Law 2888-IX created a new legal instrument for recovery, seizure and forced debiting of funds from payment accounts similar to bank accounts.

Keywords: *innovative solutions; financial sector; electronic services; payment systems; cashless payments; regulation*

Постановка проблеми

Електронні гроші набули значної популярності в сучасній банківській індустрії завдяки зручності та швидкості здійснення операцій. З широким розповсюдженням смартфонів та інших електронних пристроїв все більше людей віддають перевагу цифровим платіжним системам, а не готівці чи традиційним банківським послугам [1]. Електронні гроші дозволяють здійснювати швидші та безпечніші транзакції, полегшуючи людям керування своїми фінансами та покупки в Інтернеті.

З цього приводу В. Захарченко підкреслив важливість розвитку таких електронних форм грошового обігу, як безготівкові гроші, електронні гроші, транзакції інтернет-банкінгу, віртуальні локальні валюти, віртуальні гроші, цифрова валюта центрального банку. А також відмітив значення діяльності фінтех-компаній, які безпосередньо впливають на розвиток електронних форм грошового обігу, а саме: платежі та грошові перекази, мобільні гаманці, криптовалюти та необанки [2]. В свою чергу, О. Шаров зазна-

чає, що банківська справа завжди характеризувалася використанням нових комунікаційних технологій, а перші форми електронних грошей виникли на основі використання таких грошових інструментів, як термінали банківських кредитних карток і системи комп'ютерного зв'язку банків з клієнтами [3]. Одним із актуальних є дослідження Ю.В. Вихренко особливостей функціонування електронних грошей у період воєнного стану, що банки можуть надавати послуги та обробляти транзакції за допомогою електронних платіжних методів, зокрема, платіжних карток, за допомогою хмарних сервісів, які надаються обладнанням, розташованим на території Європейського Союзу, Великобританії, Сполучених Штатів Америки та Канади [4].

Фітріяні, Р. Хермаван і Н. Сафітрі (Fitriyani, Hermawan and Safitri, 2023) дійшли висновку, що електронні гроші, відіграють дуже важливу роль для зростання, оскільки успіх цифрової платіжної системи підтримав розвиток фінансово-банківської системи. Тому вони рекомендують урядам збільшити використання грошей, в тому

числі електронних грошей, для активізації економіки [5]. А.А. Саламе, Н. Хаят та А. Алі (Salameh, Hayat and Ali, 2023) в дослідженні ризиків використання електронних грошей стверджують, що психологічний ризик і знання про послуги електронних грошей істотно впливають на намір використання послуг електронних грошей. Фірми, що надають послуги електронних грошей, зменшують сприйняття фінансових ризиків, ризиків за часом і послугами. А покращення знань про послуги електронних грошей та зниження психологічного ризику формують сприятливий намір їх використання [6].

Разом із тим, не дослідженою є проблема "легалізації" електронних грошей, що дають їм розширений функціонал, тим самим надаючи їм повноваження схожі з фіатними грошима, як приклад на сплату податків.

Тому метою статті є визначення теоретичних засад і практичного застосування електронних грошей в контексті останніх законодавчих ініціатив та виявлення спірних питань в їх регулюванні. *Новизна* роботи полягає в окресленні автором кола нововведень, запропонованих Законом України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг" від 12.01.2023 р. № 2888-IX, та їх систематизація, що позитивно впливає на ефективність практичного використання електронних грошей в Україні. І на цій основі виявлення критеріїв, що регулюють та відмежовують електронні гроші від віртуальних активів (криптовалют). А також формулювання напрямків удосконалення законодавства про електронні гроші, на основі узагальнення прогалів і недоліків чинного правового регулювання, врахування актуальних викликів і задач. Одним із таких напрямків є законотворча робота з приведення національних норм права у відповідність до Конвенції про кіберзлочинність та законодавства ЄС. *Завданнями* статті є обґрунтування теоретичних засад функціонування електронних грошей; дослідження останніх законодавчих ініціатив з регулювання електронних грошей; виявлення спірних питань у нововведеннях в регулюванні електронних грошей; дослідження практичного застосування останніх законодавчих ініціатив.

Законодавчі ініціативи як відповідь сучасним викликам

12.01.2023 року у другому читанні Верховна Рада України прийняла законопроект № 4366 "Про внесення змін до Податкового кодексу Ук-

раїни (щодо платіжних послуг)" (надалі – Законопроект 4366) [7]. Він набув чинності з 01.04.2023 року як Закон України № 2888-IX (надалі – Закон 2888) [8]. Необхідність розробки та прийняття даного законопроекту, з точки зору юридичної техніки, має власну обумовленість у зв'язку з тим, що внесення змін до Податкового кодексу України (надалі – ПКУ) [9] можна вносити через окремі законопроекти.

Історично його прийняття передбачалось одночасно з Законом України "Про платіжні послуги", так як вони були одночасно й зареєстровані у вигляді відповідних законопроектів. І метою Законопроекту 4366 було збалансування поняття у нових законах з Податковим кодексом України. Однак, на ділі їх прийняття відбулося не одночасно, а з розривом у майже два роки, що не дозволило проявити у повній мірі правові механізми, закладені у новий Закон України "Про платіжні послуги".

Доречним буде нагадати, що постановою Правління Національного банку України № 8 з 24.02.2022 року [10], як регулятора ринку платіжних послуг, тимчасово призупинено операції з випуску та розповсюдження електронних грошей, а також поповнення електронних гаманців електронними грошима [11]. З огляду на ці обмеження Закон 2888 на момент дослідження не має практичного втілення.

Ще одним сателітом серед згаданих законопроектів, був законопроект від 12.11.2020 року № 4365 про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України (щодо платіжних послуг) [12]. Він передбачав привести українське законодавство у відповідність до Конвенції про кіберзлочинність та законодавства країн ЄС [13], вирішивши питання покарань за так звані "карткові злочини". На час проведення дослідження це питання залишилося не врегульованим, що, в свою чергу, дає можливість шахраям уникати покарань за вчинення платіжних злочинів в Україні.

Теоретико-правові засади функціонування електронних грошей в Україні

Національний банк України (далі – НБУ) встановлює правила для здійснення безготівкових розрахунків і сприяє їх безпеці та надійності. Розширення сфери безготівкових розрахунків допомагає прозорості платежів та економічному росту країни. Таким чином, Банк підтримує рух економіки України до безготівкових розрахунків (CashLess) і сприяє розвитку платіжної інфра-

структури. НБУ бачить безготівкові розрахунки як швидкий, зручний та безпечний спосіб оплатити товари та послуги. Для цього Національний банк України визначив наступну мету: безготівкова економіка; розвинута платіжна інфраструктура; прозорі, безпечні та надійні розрахунки; використання інноваційних платіжних інструментів. Для її реалізації громадяни та організації можуть здійснювати безготівкові розрахунки в Україні, використовуючи платіжну інструкцію, платіжні інструменти (емісійні), документарні операції та інструменти, електронні гроші [14].

Електронні гроші є відмінними від наступного ряду понять [15]: гроші (фіатні гроші), цифрові гроші Національного банку України (е-гривня або CBDC) та віртуальні активи (так звана криптовалюта) [16; 17]. Для розуміння цих понять та їх відмінностей важливим є їх нормативно-правове визначення.

Фіатні гроші. У статті 99 Конституції України грошовою одиницею України визначена гривня. Забезпечення стабільності грошової одиниці є основною функцією центрального банку держави – Національного банку України [18]. При цьому, Конституція України зазначає не тільки винятковість коштів (гривні), але й конкретний публічно-правовий орган, який і призначений піклуватися про її стан.

Цифрові гроші Національного банку України, відповідно до п.п.96 п.1 ст.1 Закону України "Про платіжні послуги", це електронна форма грошової одиниці України, емітентом якої є Національний банк України [19].

Ширше розкриває поняття цифрових грошей Національного банку України [20] ряд статей Закону України "Про Національний банк України" [21]:

– ст.7 "Інші функції", за НБУ закріплено виключне право здійснювати емісію *цифрових грошей Національного банку* відповідно до закону та визначає порядок емісії і використання цифрових грошей Національного банку;

– ст.15. Повноваження Правління НБУ: - 1) приймає рішення: про емісію валюти України, *цифрових грошей Національного банку* та вилучення з обігу банкнот і монет;

– ст.34. Емісія: Емісія *цифрових грошей* Національного банку здійснюється виключно в безготівковій формі відповідно до Закону України "Про платіжні послуги";

– ст.35. Обіг банкнот і монет: *Цифрові гроші Національного банку* як електронна форма грошової одиниці України є законним платіжним засобом на території України, приймається фі-

зичними і юридичними особами для проведення платіжних операцій та розрахунків виключно у випадках, передбачених законодавством України.

Віртуальні активи, відповідно до п.п.1 п.1 ст.1 Закону України "Про віртуальні активи", це: нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав [22; 23].

Електронні гроші, відповідно до п.п.14 п.1 ст.1 Закону України "Про платіжні послуги", це: одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатоцільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей [19].

Емітентами електронних грошей в Україні можуть бути виключно такі особи, як: 1) банки; 2) установи електронних грошей; 3) філії іноземних платіжних установ; 4) оператори поштового зв'язку; 5) Національний банк України; 6) органи державної влади, органи місцевого самоврядування [19].

Електронні гроші існують лише в безготівковій формі та зберігаються у електронних гаманцях. Це цифрове відображення фіатних грошей на рахунках клієнта, що мають назву електронний гаманець.

Електронний гаманець, відповідно до п.п.12 п.1 ст.1 Закону України "Про платіжні послуги", це обліковий запис для обліку, зберігання електронних грошей та здійснення операцій з ними. Для електронного гаманця, що не поповнюється, максимальна сума електронних грошей не повинна перевищувати 5 тис. грн. Для електронного гаманця, що поповнюється, максимальна сума електронних грошей встановлюється не вище, ніж передбачено ст.20 Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" (400 тис. грн.) [24]. Електронний гаманець передбачає виключну можливість операцій з е-грошима і не має відношення до персонального банківського рахунку, так як він належить до конкретної

платіжної системи.

Нормативно-правова регламентація електронних грошей у своїй основі складається з Закону України "Про платіжні послуги" та Положенням про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними, затвердженим постановою Правління Національного банку України № 210 від 29.09.2022 року [25].

Таким чином, по суті під е-грошима мається на увазі зобов'язання традиційними фіатними грошима, які перебувають в обігу всередині конкретної електронної платіжної системи. Тобто, сутність е-грошей полягає в зберіганні грошової вартості на електронних носіях, а їх обіг відбувається за допомогою локальних комп'ютерних мереж, Інтернету, платіжних карт, електронних гаманців і пристроїв, що працюють з платіжними картами. Справжні фіатні гроші залишаються в оператора електронної платіжної системи. Таким чином, у разі проведення розрахунку в цій системі, руху реальних грошей не відбувається. Е-гроші обмінюють на реальні після закінчення угоди через банки-партнери оператора електронної платіжної системи. Випуск та погашення е-грошей є взяттям на себе зобов'язань та їх припиненням.

Розширення функціоналу електронних грошей в Україні: нововведення Закону 2888-IX

Значущі зміни, що вносить прийняття Закону 2888, можна класифікувати на три групи, що:

1) розширюють спектр розрахунків:

– передбачена можливість здійснення розрахунків за відвантажені товари (виконані роботи, надані послуги) з використанням електронних грошей платниками єдиного податку I-III групи;

– передбачена можливість сплати податків і зборів електронними грошима;

2) регулюють режим оподаткування:

– віднесення до поняття "дохід з джерелом їх походження з України" дохід надавачів платіжних послуг від здійснення діяльності на платіжному ринку і при цьому не вважається доходами кошти, що отримуються надавачами платіжних послуг від користувачів платіжних послуг для здійснення платіжних операцій;

– віднесено до операцій, що не є об'єктом оподаткування ПДВ, випуск та погашення електронних грошей, а також надання послуг, пов'язаних з виконанням платіжних операцій, що надаються надавачами платіжних послуг, операторами платіжних систем, розрахунково-касовим обслуговуванням;

3) адмініструють діяльність:

– поширені вимоги щодо можливості відкриття і ведення рахунків клієнтам виключно за умови взяття таких клієнтів на облік у контролюючих органах;

– поширена відповідальність за порушення строку та порядку подання інформації про відкриття або закриття рахунків на небанківських надавачів платіжних послуг.

Окремо варто зосередити увагу, що Закон 2888, окрім того, що легалізує електронні гроші, фактично прирівнює рахунки електронних гаманців до рахунків банків. Національний банк України змінив структуру платіжних клієнтських рахунків та електронних гаманців відповідно до стандарту ISO 13616. Тепер кожен номер банківського рахунку, рівно як і номер платіжного рахунку українських компаній-постачальників фінансових послуг, формується з 29 символів (літер та цифр). Таке нововведення допоможе уніфікувати всі види банківських рахунків та електронних гаманців, а серед основних переваг можна відзначити: користувачі платіжних рахунків майже не будуть відрізнятися від власників банківських рахунків; прискорення транзакцій всередині України.

Зміни у Податковому Кодексі України зобов'язують вживати терміни у значеннях, що наведені у Законі України "Про платіжні послуги": "комерційний агент", "користувач платіжних послуг", "надавач платіжних послуг", "платіжний ринок".

Дискусійні питання щодо недосконалості юридичної техніки у Законі 2888-IX

Перехідні положення Закону 2888 містять норми щодо набрання ним чинності з 01.04.2023 року. Це суперечить ст.4 Податкового кодексу України, яка забезпечує принцип стабільності, згідно з яким зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки.

Змінами Закону 2888 передбачено встановлення Національним банком України за погодженням із центральними органами виконавчої влади спільних нормативно-правових актів. Як приклад, це зазначено у п.69.5 п.п.196.1.5 ПКУ; ст.24 Закону України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування"; ст.9 Закону України "Про виконавче провадження". Однак, це питання доволі дискусійне, так як Конституція України не

передбачає видання Національним банком України та центральними органами виконавчої влади спільних нормативно-правових актів.

Запропонована Законом 2888 ч.2 ст.33 Закону України "Про платіжні послуги" передбачає, що НБУ має право встановлювати додаткові вимоги до реклами на платіжному ринку, включаючи рекламу нефінансових та обмежених платіжних послуг. Однак такі розширення не відповідають нормам профільного Закону України "Про рекламу", зокрема ч.1 ст.26, де встановлено, що НБУ здійснює контроль за дотриманням законодавства України про рекламу щодо реклами на ринках фінансових послуг (у тому числі споживчого кредиту), крім фондового ринку.

Законом 2888 надано доручення Кабінету Міністрів України щодо приведення у відповідність до його вимог та прийняття нових, необхідних для реалізації Закону 2888 нормативних актів, у тримісячний строк з дня його опублікування. Тобто, практична реалізація Закону 2888 ставиться в залежність від прийняття Кабінетом Міністрів України у майбутньому підзаконних актів, що є відображенням недосконалості юридичної техніки при нормотворчій діяльності. Діючий Закон України повинен бути самодостатнім з юридичної точки зору його реалізації.

Практичні аспекти у користуванні електронними грошима як нововведення Закону 2888-IX

European Business Association заявила, що серед найбільш очікуваних змін від Закону 2888 "для учасників ринку та всього бізнес-середовища слід відзначити дві найважливіші, а саме: спрощення системи звітування по операціях з використанням корпоративних платіжних карток, та продовження на три місяці строку для пере-ліцензування небанківських надавачів платіжних послуг. European Business Association на базі Комітету з електронних платежів вже декілька років наголошувала на необхідності оновлення законодавства, що регулює порядок використання корпоративних платіжних карток та процедуру звітування за операціями. Застосування корпоративних платіжних інструментів досі супроводжується рядом обтяжливих норм, таких як подання паперових оригіналів документів та стислі терміни подання звітності по витратах на відрядження працівників. Ці обмеження гальмують розвиток ринку безготівкових розрахунків, впровадження PaperLess та, як наслідок, процес детінізації економіки" [26].

Закон 2888 надає можливість подання під-

верджувальних документів у електронному вигляді по операціях із корпоративними платіжними картками, позбавляючи обов'язку щодо надання протягом 30 днів у паперовій формі оригіналів підтверджувальних документів по операціях з корпоративними платіжними картками. До прийняття Закону 2888, при проведенні позапланових та планових перевірок електронний варіант документів не приймався податковою службою України. Практичне застосування нововведення, це більш зручне звітування про відрядження працівників підприємств. При умові що працівник не використовує у відрядженні готівку, а тільки корпоративні картки, то для формування звіту йому треба лише виписка за рахунком і підтверджувальні документи.

У зв'язку з тим, що електронний гаманець було прирівняно до банківського рахунку, треба враховувати, що з'явився новий інструмент, який може бути використаний для стягнення з фізичної особи коштів в погашення боргу або наявні на них кошти може бути накладено арешт.

Вдосконалено питання надання обсягу інформації про суб'єктів неналежних платіжних операцій, яку надавачі платіжних послуг безпосередньо або через створену юридичну особу (асоціацію) повинні повідомляти іншим надавачів платіжних послуг. В першу чергу, така інформація необхідна для запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [27]. Також вона необхідна і для вжиття заходів із запобігання або припинення неналежних платіжних операцій.

Врегульовано також і питання, коли на рахунок клієнта зараховуються кошти шляхом шахрайських дій. З'явився обов'язок у разі підтвердження неправомірності проведеної платіжної операції в строк не більше 10 календарних днів повернути емітенту кошти в обсязі, в якому була проведена платіжна операція для зарахування на рахунок постраждалого клієнта.

Приведено у відповідність з законодавством ЄС питання надання та використання згоди, які користувач надає або відзиває в процесі споживання послуг відкритого банкінгу, які надаються PISP, AISP та надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунку, а саме:

– згода може надаватися або відзиватися через PISPi, AISPi або безпосередньо через надавача платіжних послуг з обслуговування рахунку;

– згода на отримання інформації по рахункам діє протягом строку встановленому НБУ. Це означає що після позитивної перевірки посиленої автентифікації користувача протягом наступних 180 днів, і за відсутності підозрілої (шахрайської) активності, користувач має безперешкодний доступ до своєї інформації через додатки (інтерфейси) AISP;

– процес передачі та перевірки Згоди на отримання інформації може поєднуватися з одночасною перевіркою Згоди на розкриття банківської та іншої таємниці. Що, по-перше, узгоджує вимоги українського законодавства із законодавством ЄС; а, по-друге, забезпечує сумісність майбутніх специфікацій (UA Specs for OpenBanking) із найпоширенішими специфікаціями галузевого стандарту в Європейському Союзі Berlin Group.

Висновки

1. Закон України "Про платіжні послуги" від 30.06.2021 року № 1591-IX, визначає поняття та загальний порядок виконання платіжних операцій в Україні та загальні засади випуску та використання в Україні електронних грошей та цифрових грошей Національного банку України.

Електронні гроші в Україні є самостійною формою одиниці вартості і є відмінними від поняття: фіатних грошей, цифрових грошей Національного банку України (е-гривня або CBDC) та віртуальних активів (криптовалюта).

Окрему увагу, з точки зору предмету нашого дослідження, притягує п.7 ст.4 Закону України "Про віртуальні активи", який у імперативній формі встановлює, що віртуальні активи не є засобом платежу на території України та не можуть бути предметом обміну на майно (товари), роботи (послуги).

З цього випливає, що Закон України "Про віртуальні активи" є так званим "форт-постом" між законними засобами платежу в Україні (монети та купюри гривні, цифрових грошей Національного банку України, електронних грошей) та іншими грошовими сурогатами, і новітніми фінансовими цифровими технологіями, які мають узагальнене широковідоме найменування "криптовалюта".

2. Однією з технічних цілей ухвалення Закону 2888 є узгодження термінології, що використовується в Податковому кодексі України, з термінологією Закону України "Про платіжні послуги". Також документ уточнює декотрі положення Податкового кодексу України, щоб узгодити їх з положеннями Закону України "Про

платіжні послуги".

3. Прийняття Закону 2888 вносить новації для розвитку GovTech, зокрема, CashLess-розрахунків в Україні: повна легалізація е-грошей; можливість платити е-грошима податки та комунальні послуги (у разі укладання відповідної угоди); комфортне використання та звітування по коштам з корпоративних карт.

4. Прирівнювання рахунків електронних гаманців до рахунків банків дозволяє констатувати, що з'явився новий правовий інструментарій для стягнення, накладення арештів та примусового списання коштів з платіжних рахунків по аналогії з банківськими рахунками.

До прийняття Закону 2888 е-гроші порівняно з безготівковими грошима мали схожі риси, проте вони відрізнялися однією радикальною рисою: різним рівнем конфіденційності. Банківська картка споживача завжди пов'язана з його банківським рахунком, де банком зафіксовані його персональні дані. А от під час операцій е-грошима, кошти списувалися з електронного гаманця, який можна було ідентифікувати лише за номером (що можуть бути різними в різних системах), а не за даними фактичного споживача фінансових послуг.

5. Приділено значну увагу протидії шахрайству. Посилені права споживачів фінансових послуг на відшкодування за шахрайськими операціями, також надано більше прав фінансовим установам для протидії та припинення шахрайських операцій.

6. Відповідно до норм Європейського союзу регульовані питання клієнтської згоди у "відкритому банкінгу", що забезпечує найкращий рівень захисту даних споживачів фінансових послуг.

7. Як подальший напрямок законотворчої роботи у напрямку теми, що досліджувалося автором, вбачається приведення українського законодавства у відповідність до Конвенції про кіберзлочинність та законодавства країн ЄС: з метою узгодження питання покарань за так звані "карткові злочини". Ця, не врегульована ділянка правового поля, дає можливість шахраям уникати покарань за вчинення платіжних злочинів на території України.

Конфлікт інтересів

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Вираз вдячності

Дослідження виконано ініціативно та не отримало будь-якого фінансування

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грицай С. О. Віртуальний актив в Україні є засобом платежу? *Актуальні проблеми політики*. 2022. № 70. С. 131–137. <http://doi.org/10.32782/app.v70.2022.21>
2. Захарченко В. І. Розвиток електронних форм грошового обігу як базовий тренд фінтеху. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2022. № 3 (21). С. 22–36. <http://doi.org/10.15276/EJ.03.2022>
3. Sharov O. Destuffation of Money and the Emergence of Digital Currency. *Economy of Ukraine*. 2022. № 1. P. 82–96. <http://doi.org/10.15407/economyukr.2022.01.082>
4. Вихренко Ю. Р. Функціонування ринку грошей України під час воєнного стану. *Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні*: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і студентів (м. Львів, 02 березня 2023 р.). Львів: Львівський торговельно-економічний університет, 2023. С. 144–146. http://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/Komercijnoi_Diyalnosti/Nauka/2023_Problemi_ta_perspektivi_rozvitku_biznesu_v_Ukraini_2023.pdf#page=144
5. Fitriyani, Hermawan, R., & Safitri, N. (2023). Relationship between electronic money and growth in Indonesia. *International Journal of Educational Review, Law and Social Sciences (IJERLAS)*, 3(1), 323–329. <https://doi.org/10.54443/ijerlas.v3i1.617>
6. Salameh, A. A., Hayat, N., & Ali, A. (2023). Reconnoitering the Effects of Risk and Knowledge on Use Intention for E-money Services Among Saudi Arabian Residents. *Business Perspectives and Research*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/22785337221148841>
7. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо платіжних послуг): від 12.11.2020 № 4366. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70414 (дата звернення 30.01.2023).
8. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг: Закон України від 12.01.2023 № 2888–ІХ. <https://zakon.rada.gov.ua/go/2888-20> (дата звернення: 11.04.2023).
9. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755–VІ. <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (дата звернення: 18.04.2022).
10. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 № 18. https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18 (дата звернення: 11.04.2023)
11. Про роботу банківської системи та валютного ринку з 24 лютого 2022 року в умовах воєнного стану по всій території України: Повідомлення Національного банку України від 24.02.2022. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pro-robotu-bankivskoyi-sistemi-ta-valyutnogo-rinku-z-24-lyutogo-2022-roku-za-umovi-voyennogo-stanu-po-vsiy-teritoriyi-ukrayini> (дата звернення: 11.04.2023)
12. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України (щодо платіжних послуг): від 12.11.2020 № 4365. <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/4631> (дата звернення: 11.04.2023)
13. Hrytsai S. Some aspects of international cooperation in the sphere of turnover of virtual assets in Ukraine. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. № 2. P. 36–40. <http://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-2-6>
14. Безготівкові розрахунки. <https://bank.gov.ua/ua/payments/nocash/> (дата звернення: 11.04.2023).
15. Hrytsai S. Classification of elements of the latest digital financial technology. *International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy*. 2022. № 2 (1). P. 1–15. <http://doi.org/10.46299/j.isjip.20220102.1>
16. Грицай С. О. Криптовалюта - чи може бути правовою дефініцією? *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 2. С. 92–97. <http://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.2.15>
17. Hrytsai S. The place of virtual assets in the structure of digital financial technology. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2022. № 3 (1). P. 34–48. <http://doi.org/10.46299/j.isjmef.20220103.3>
18. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> (дата звернення: 22.04.2022).
19. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 № 1591–ІХ. <https://zakon.rada.gov.ua/go/1591-20> (дата звернення: 22.04.2022).
20. Грицай С. О. Цифрові гроші в Україні – CBDC? *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 247–249. <http://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/57>

21. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679–XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/go/679-14> (дата звернення: 22.04.2022).
22. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074–IX. <https://zakon.rada.gov.ua/go/2074-20> (дата звернення: 15.04.2022).
23. Hrytsai S. Classification of virtual assets in Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2023. № 1 (30). P. 135–152. <http://doi.org/10.31359/1993-0909-2023-30-1-135>
24. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361–IX. <https://zakon.rada.gov.ua/go/361-20> (дата звернення: 09.05.2022).
25. Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними: Постанова Національного банку України від 29.09.2022 № 210. <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0210500-22> (дата звернення: 02.02.2023).
26. Nguyen L. Business welcomes the adoption of the draft law on regulation of the payment services market. *European Business Association*. 13.01.2023. <https://eba.com.ua/en/biznes-vitaye-pryjnyattya-zakonoprojektu-shhodo-regulyuvannya-ryнку-platizhnyh-poslug/> (дата звернення: 11.04.2023).
27. Hrytsai S. FATF recommendations in the context of the law of Ukraine "On virtual assets". *Multidisciplinary academic notes. Science research and practice: Proceedings of the XXIV International Scientific and Practical Conference*. (Madrid, Spain June 21–24, 2022). Pp. 180–183. <http://doi.org/10.46299/ISG.2022.1.24>

REFERENCES

1. Hrytsai, S. O. (2022). Virtualnyy aktyv v Ukrayini ye zasobom platezhu? [Is a virtual asset a means of payment in Ukraine?]. *Aktualni problemy polityky*, (70), 131–137. <http://doi.org/10.32782/app.v70.2022.21> (in Ukr.).
2. Zakharchenko, V. I. (2022). Rozvytok elektronnykh form hroshovoho obihu yak bazovyy trend fintekhu [The development of electronic forms of money circulation as a basic trend of fintech]. *Ekonomichnyy zhurnal Odeskoho politekhnichnoho universytetu*, 3(21), 22–36. <http://doi.org/10.15276/EJ.03.2022> (in Ukr.).
3. Sharov, O. (2022). Destuffation of Money and the Emergence of Digital Currency. *Economy of Ukraine*, (1), 82–96. <http://doi.org/10.15407/economyukr.2022.01.082>
4. Vykhenko, YU. R. (2023). Funktsionuvannya rynku hroshhey Ukrayiny pid chas voyennoho stanu [Functioning of the money market of Ukraine during martial law]. In: *Problemy ta perspektyvy rozvytku biznesu v Ukrayini: Materialy 3 Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi molodykh vchenykh i studentiv* (m. Lviv, 02 bereznya 2023 r.). Lviv: Lvivskyy torhovelno-ekonomichnyy universytet (s. 144–146). http://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/Komerciynoi_Diyalnosti/Nauka/2023_Problemy_ta_perspektivi_rozvitku_biznesu_v_Ukrayini_2023.pdf#page=144 (in Ukr.).
5. Fitriyani, Hermawan, R., & Safitri, N. (2023). Relationship between electronic money and growth in Indonesia. *International Journal of Educational Review, Law and Social Sciences (IJERLAS)*, 3(1), 323–329. <https://doi.org/10.54443/ijerlas.v3i1.617>
6. Salameh, A. A., Hayat, N., & Ali, A. (2023). Reconnoitering the Effects of Risk and Knowledge on Use Intention for E-money Services Among Saudi Arabian Residents. *Business Perspectives and Research*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/22785337221148841>
7. *Proekt Zakonu pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrayiny (shhodo platizhnykh poslug)* [Draft Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine (Regarding Payment Services)]. (12.11.2020 No. 4366). http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70414 (in Ukr.).
8. *Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrayiny ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shhodo platizhnykh poslug* [On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding payment services]. *Zakon Ukrayiny* (12.01.2023 No. 2888–9). <https://zakon.rada.gov.ua/go/2888-20> (in Ukr.).
9. *Podatkovyy kodeks Ukrayiny* [Tax Code of Ukraine]. *Zakon Ukrayiny* (02.12.2010 No. 2755–6). <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (in Ukr.).
10. *Pro robotu bankivskoyi systemy v period zaprovadzhennya voyennoho stanu* [On the operation of the banking system during the introduction of martial law]. *Postanova Pravinnyya Natsionalnoho banku Ukrayiny* (24.02.2022 No. 18). https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18 (in Ukr.).
11. *Pro robotu bankivskoyi systemy ta valyutnoho rynku z 24 lyutoho 2022 roku v umovakh voyennoho stanu po vsiy terytoriyi Ukrayiny* [On the operation of the banking system and the foreign exchange market from February 24, 2022 in the conditions of martial law throughout the territory of Ukraine]. *Povidomlennya Natsionalnoho banku Ukrayiny* (24.02.2022). <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pro-robotu-bankivskoyi-sistemi-ta-valyutnogo-rynku-z-24-lyutogo-2022-roku-za-umovi-voyennogo-stanu-po-vsuy-teritoriyi-ukrayini> (in Ukr.).

12. *Proekt Zakonu pro vnesennya zmin do Kodeksu Ukrayiny pro administratyvni pravoporushennya ta Kryminalnoho kodeksu Ukrayiny (shchodo platizhnykh posluh)* [Draft Law on Amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offenses and the Criminal Code of Ukraine (regarding payment services)]. (12.11.2020 No. 4365). <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/4631> (in Ukr.).
13. Hrytsai, S. (2022). Some aspects of international cooperation in the sphere of turnover of virtual assets in Ukraine. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*, (2), 36–40. <http://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-2-6>
14. *Bezhotivkovi rozrakhunky* [Non-cash payments]. <https://bank.gov.ua/ua/payments/nocash/> (in Ukr.).
15. Hrytsai, S. (2022). Classification of elements of the latest digital financial technology. *International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy*, 2(1), 1–15. <http://doi.org/10.46299/i.isijp.20220102.1>
16. Hrytsai, S. O. (2022). Kryptovalyuta - chy mozhe buty pravovoyu definitsiyeyu? [Cryptocurrency - can there be a legal definition?]. *Dniprovskyy naukovyy chasopys publichnoho upravlinnya, psykholohiyi, prava*, (2), 92–97. <http://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.2.15> (in Ukr.).
17. Hrytsai, S. (2022). The place of virtual assets in the structure of digital financial technology. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, 3(1), 34–48. <http://doi.org/10.46299/i.isimef.20220103.3>
18. *Konstytutsiya Ukrayiny* [Constitution of Ukraine]. Zakon Ukrayiny (28.06.1996 No. 254k/96-VR). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> (in Ukr.).
19. *Pro platizhni posluhy* [About payment services]. Zakon Ukrayiny (30.06.2021 No. 1591–9). <https://zakon.rada.gov.ua/go/1591-20> (in Ukr.).
20. Hrytsai, S. O. (2022). Tsyfrovi hroshi v Ukrayini – CBDC? [Digital money in Ukraine – CBDC?]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*, (4), 247–249. <http://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/57> (in Ukr.).
21. *Pro Natsionalnyy bank Ukrayiny* [About the National Bank of Ukraine]. Zakon Ukrayiny (20.05.1999 No. 679–14). <https://zakon.rada.gov.ua/go/679-14> (in Ukr.).
22. *Pro virtualni aktyvy* [About virtual assets]. Zakon Ukrayiny (17.02.2022 No. 2074–9). <https://zakon.rada.gov.ua/go/2074-20> (in Ukr.).
23. Hrytsai S. Classification of virtual assets in Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2023. № 1 (30). С. 135–152. <http://doi.org/10.31359/1993-0909-2023-30-1-135>
24. *Pro zapobihannya ta protydiyuy lehalizatsiyi (vidmyvannnyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, finansuvannnyu terorizmu ta finansuvannnyu rozpovsyudzhennya zbroyi masovoho znyschennya* [On the prevention and countermeasures against the legalization (laundering) of criminal proceeds, the financing of terrorism, and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction]. Zakon Ukrayiny (06.12.2019 No. 361–9). <https://zakon.rada.gov.ua/go/361-20> (in Ukr.).
25. *Polozhennya pro vypusk elektronnykh hroshey ta zdiysnennya platizhnykh operatsiy z nymy* [Regulations on issuing electronic money and carrying out payment transactions with it]. Postanova Natsionalnoho banku Ukrayiny (29.09.2022 No. 210). <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0210500-22> (in Ukr.).
26. Nguyen, L. (2023). Business welcomes the adoption of the draft law on regulation of the payment services market. *European Business Association*. <https://eba.com.ua/en/biznes-vitaye-pryjnyattya-zakonoprojektu-shhodo-regulyuvannya-rynku-platizhnykh-poslug/>
27. Hrytsai, S. (2022). FATF recommendations in the context of the law of Ukraine "On virtual assets". In: *Multidisciplinary academic notes. Science research and practice: Proceedings of the XXIV International Scientific and Practical Conference* (Madrid, Spain June 21–24, 2022). Pp. 180–183. <http://doi.org/10.46299/ISG.2022.1.24>

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ (ARTICLE INFO)

Published in:
 Форум права: 74 pp. 141–150 (1).

Related identifiers:
 10.5281/zenodo.7699522
http://forumprava.pp.ua/files/141-150-2023-1-FP-Hrytsai_15.pdf
http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2023_1_15.pdf

License (for files):
[Creative Commons Attribution 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Received: 19.04.2023
Accepted: 02.05.2023
Published: 19.05.2023
Available online: 19.05.2023

Cite as:

Грицай, С. О. (2023). Електронні гроші: поняття та нові аспекти використання. *Форум Права*, 74(1), 141–150. <http://doi.org/10.5281/zenodo.7699522>

Hrytsai, S. O. (2023). Elektronni hroshi: ponyattya ta novi aspekty vykorystannya [Electronic Money: Concepts and New Aspects of Use]. *Forum Prava*, 74(1), 141–150. <http://doi.org/10.5281/zenodo.7699522>